

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ו

פרשת משפטים

כ"א, י'

א. הרמב"ם .

"שארה כסותה וענתה לא יגרע"

פרק כא' פסוקים י', יד':

שהוזהר קונה אמה עבריה מלחציק לה אם נשאה. כוונתי באמרי להציק לה, שלא יצמצם לה מזונותיה או כסותה ולא יזניחנה מעונתה כדי להציק לה ולצער... ולאו זה כולל כל הנושא בת ישראל.

כ"א, י"ד

"מאם מזבחי תקחנו למות"

סה"מ (לא תעשה) רס"ב

כנגד לא תסגיר עבד אל אדניו (ראה דברים כ"ג, ט"ז) איש הזדון והרשע אם בקש חסותנו אין נותנים לו מחסה, ואין מרחמים עליו ואין פורקים מעליו חובה כלל. אלא צוה למסור בידי הממונה על הצדק אשר ברח מלפניו... כי הרחמנות על הרשעים המשחיתים, אכזריות על כל הבריות.

מ"ג ג', ל"ט

אלוה

1. מה בדיוק לומד פרשנו קטע הראשון?
2. פרשנו קובע שזה הדין כלפי כל בית ישראל, איך ניתן להוכיח זאת?
3. מה בדיוק הדין צפ"י הקטע השני?
4. למה זה בא "כנאד לא תסאיר..."?
5. איך יתכן שני דינים אלה יופעלו?

* * *

ב. שד"ל.

פרק כג' פסוקים א', ב': [א] לא תשא שמע שוא: לא תוציא מפ"ך שמועת שקר להוציא דבה (ראב"ע), עיין למעלה (כ' ז'). אל תשת ירך עם רשע: הטוען את חברו תביעת שקר (רש"י), ומפני שענין לא תשא שמע שוא נכלל בצד מה באיסור לא תענה ברעך עד שקר, עשו ממנו רז"ל אזהרה למקבל לשון הרע (פסחים קי"ח ע"א) ולדיין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיבוא בעל דין חברו (סנהדרין ז' ע"ב). [ב] לא תהיה אחרי רבים לרעות: גראה שמדבר בעדות כמו שהוא הענין במקרא הקודם ובסוף המקרא הזה ולא תענה על ריב, אלא שסוף הכתוב הוא במקום ריב ותחילתו שלא במקום ריב, כגון להעיד על ראובן שחילל שבת, ובוה אמר לרעות,

משפטים

כי במקום ריב מה שהוא רע לזה טוב הוא לזה, אבל להעיד על ראובן שחטא והוא לא חטא, אין בזה שום טוב אלא רע. ולא תענה על ריב: הנכון כראב"ע כשיהיה ריב בין אנשים, לא תעיד עדות על מה שלא ראית, ואין לך לסמוך על רבים המעידים ולהעיד מה שאתה לא ראית, כי אולי תצא מזה הטיית משפט; ואם תאמר: והלא כיון שיש שם רבים המעידים, תוספת עד אחד לא תטיב ולא תזיק; הנה ייתכן שזה הנוסף, אם הוא בחזקת כשרות, יגרום לדיינים שלא ירבו בחקירות ובדרישות כל כך כמו שהיו מרבים, אם לא היו שם אלא העדים האחרים.

אלות

1. איך פרשנו מ"ן את פסוק א'?
2. למה חז"ל קראו זאת כאזהרה למקבל לשון הרע?
3. בפסוק כ' קראו פרשנו שהמדובר בעדות דוקא, מה מביאו לכך?
4. מה חידושו בהסבירו: "לרעות"?
5. מה בדיוק לומד פרשנו בקטע האחרון - כדברי האבן-עזרא?
6. אינה ניומק נוסף מביא פרשנו להצדקת דין זה?

* * *

ג. תוספת ברכה.

פרק כג' פסוק ב':

אחרי רבים להטות (כ"ג ב')

דבר ידוע הוא, וגם הלכה פסוקה, כי רק בדיני נפשות ואיסור והיתר הולכין אחר הרוב, אבל לא בדיני ממונות, ושגור בתלמוד ובמפרשים ובפוסקים הלשון "אין הולכין בממון אחר הרוב". ותוס' בב"ק (כ"ז ב') חקרו בטעם הדבר, במה נשתנו דיני ממונות בזה.

ואמנם אפשר לומר טעם פשוט ורצוי, משום דבדיני ממונות אין הרוב סותר להמעוט, למשל, בענין דאיירו בב"ק (מ"ו א'), במוכר שור לחבירו ונכוצא נגחן, אז אם קנה אותו לשחיטה המקח קיים, ואם להרישה המקח בטל, מפני שאי אפשר לחרוש בו מפני רגילותו לנגוח ולבעוט. ואם אין ידעו לאיזה תכלית קנה, אז אמרינן, אעפ"י שרוב אנשים קונים לשחיטה, בכל זאת אין הולכין בזה אחר הרוב, אלא המוכר צריך להביא ראיה שמכרו לשחיטה.

והנה בענין זה אין הרוב סותר להמעוט, יען כי אעפ"י שרוב אנשים קונים לשחיטה, אבל יש גם כאלה שקונים להרישה. ורק הם מעוט, ולכן מכיון שיש להלוקח עוד חזקת ממון, שהממון הוא שלו, אמרינן, סמוך מעוטא לחזקה ואיתרע לי רובא, אבל בדיני נפשות לא שייך לומר, דהרוב אינו סותר להמעוט, אך בודאי סותר וסותר, יען כי אם זכאי אינו חייב, ואם חייב אינו זכאי, לכן אם הרוב אומרים זכאי והמעוט אומרים חייב, הוי המעוט כמאן דליתא, והרוב נעשה ככולו.

וכן באיסור והיתר, אם אסור אינו מותר, ואם מותר אינו אסור, ואין איסור והיתר למחצה, ולכן הרוב לעולם קיים.

אלות

1. פרשנו מסביר עקרון הלכתי חשוב בדבר ההדל"ס מהותיים בין סו"ס הד"נים, התוכף להסביר?
2. איך הדולמא של יור נחנן מסבירה את הצנין?
3. למה לא יכול להיות מקרה דומה בד"ני נפשות?
4. איך ע"ס בד"ני איסור והיתר לא קיימת אפשרות זו?
5. לאור זאת מה בדיוק הד"ן?

* * *

ד. מדרשי תורה להקדוש ר' אנשלמה האשתורקי הי"ד.
פרק כג' פסוק ה':

וחדלת מעווב לו. פי' כי תראה חמור שונאך רוכץ והוא לרוב שנאתו לא ידבר
אלך רכות שתעוררו ולזה קראו שונאך שנראה בזה שהוא שונאך כאלו
ששונא אותך ומסני זה תהרל מעווב לו כי הוא צריך לך ואינך צריך לו ואע"פ
שהוא מראה רוע לבבו למדה תורה דרך ארץ וטוב התכונה שתעוררו והעבר רעה
מבשרך ואל תביש אל רוע תכונתו כמו שתרנמ⁵ אונקלס מה די בלבך עלוהי וכי.
ואולי באמרו עלוהי רמו מה שפירשתי והוא מה שיש בלבבך עתה עליו מרוע תכונתו,
הלא צריך הוא לך ולעזרתך ולרוע לבבו טוב ממנו הנפל משיכניע לבבו לקרא
לך לעורו עם כל זה הישיור השם בטוב התכונה שתהיה בעורתו להקיסו, ואמר
עמו עם שהרשע ורוע לב קיים עמו:

אלות

1. קרא שוב את הפסוק, מה קושי צווי להראות לך?
2. איך פרשנו מבין את "שונאך" כאן, ולמה?
3. איך אונקלס הבין את הפסוק ומה חיזושו של פרשנו בהסבירו את "צלוהי"?
4. כמה השימוש במלה: "צמו" מסייעת לך?

* * *

ה. מלאכת מחשבת
פרק כג' פסוק ה'

וחדלת מעווב לו עווב תעווב עמו :

פירוש החלל מלעזבו חלא עוזר חוטו לטעון. חבל אם האדון הוא עווב
ממונו ואינו רולה לטעון עמך אינך לריך לטענו לבדך ואז תוכל לעזבו
גם אתה ועוזב מעווב עמו כלומר עזבו גם אתה אם הוא עליך יעזוב חילו :

אלות

1. תאר בדיוק את המקרה שהפסוק מתייחס אליו?
2. איך מתפרש השורש "צנב" כאן בשני מובנים הפוכים?
3. מה לפי כל זה הדיון?

* * *